

УДК 81'373.21(477.84)«ХХ»+161.2

Ольга ШУЛЬГАН,

викладач Тернопільського кооперативного торговельно-економічного коледжу, здобувач кафедри загального мовознавства і слов'янських мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Україна, Тернопіль) shulhan.olha@yandex.ua

УТРАЧЕНА ЕТНІЧНА ОЙКОНІМІЯ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ХХ СТ. (У МЕЖАХ ГАЛИЧНИНИ)

Стаття присвячена дослідженню назв поселень південно-західної території Галичини ХХ ст. Звернено увагу на номінації поселень Холмищини, Підляшшя, Надсяння та окремих регіонів Лемківщини, проаналізовано їхні зміни й трансформацію в минулому столітті внаслідок активної дії процесу колонізації. Доведено зв'язок та спорідненість ойконімії України з назвами поселень вказаної території на лексичному та словотвірному рівнях.

Ключові слова: *етнічна ойконімія, транслітерація, словотвірно-структурні моделі назв поселень, операція «Вісла», колонізація.*

Лит. 14.

Olga SHULGAN,

teacher Ternopil cooperative trade and economic college, Researcher Department of General Linguistics and Slavic languages Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University (Ukraine, Ternopil) shulhan.olha@yandex.ua

THE LOST ETHNIC OICONYMY OF SOUTHWEST UKRAINE (GALICIA) OF THE XX CENTURY

The paper has the main objectives to study vocabulary and word building features of settlements nominations of southwest Galicia; to prove their relationship with the Ukrainian settlements nomens; to describe the impact of Polish language and politics on the oiconymy formation and transliteration of these ethnic Ukrainian lands. The attention is drawn to the settlement nomination of Holm, Podlasie, Nadsiannia and some Lemko regions, analyzed their changes and transformations in the last century as a result of an active process of polonization.

The connection and consanguinity of modern Ukraine oiconymy with the settlements nominations of specified area on the lexical and word building levels are proved in this article as evidenced by the reasoning lexemes and derivational affixes of analyzed oiconyms.

The prospects for further research is considered the analysis of southwest Ukraine (Galicia) oiconymy in terms of modern linguistic disciplines – ecolinguistics,

sociolinguistics, ethnolinguistics, neurolinguistics and so on. Furthermore, it is important to investigate thoroughly the historical aspects of oiconymy formations of Holm, Podlasie Nadsianina and Lemko region.

Keywords: *ethnic oiconymy, transliteration, word building and structural names models of settlements, the operation "Vistula", polonization, south-west Galicia.*

Ref. 14.

Ольга ШУЛЬГАН,

преподаватель Тернопольского кооперативного торгово-экономического колледжа, соискатель кафедры общего языкознания и славянских языков Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка (Украина, Тернополь) shulhan.olha@uandex.ua

ПОТЕРЯННАЯ ЭТНИЧЕСКАЯ ОЙКОНИМИЯ ЮГО-ЗАПАДНОЙ УКРАИНЫ XX В. (В ПРЕДЕЛАХ ГАЛИЧИНЫ)

Статья посвящена исследованию названий селений юго-западной территории Украины XX в. Обращено внимание на ойконимию Холмщины, Подляшья, Надсанья и отдельных регионов Лемковщины, проанализированы их изменения и трансформация в прошлом веке в результате активного воздействия процесса полонизации. Доказана связь и родство названий селений Украины с ойконимами указанной территории на лексическом и словообразовательном уровнях.

Ключевые слова: *этническая ойконимия, транслитерация, словообразовательно-структурные модели названий селений, операция «Висла», полонизация.*

Лит. 14.

Постановка проблеми. Проблема територіальної цілісності українських земель перебуває сьогодні на порядку денному, оскільки навіть у XXI ст. жодна держава не застрахована від окупації, анексії. Крім того, законодавче, правове та дипломатичне врегулювання таких проблем не завжди ефективно та не гарантує недоторканості адміністративно-територіальних кордонів країни. Подібні проблеми стосувалися нашої країни у попередні історичні періоди, у час, коли українські етнічні землі зазнавали анексії з боку сусідніх держав-поневолювачів.

Сказане повною мірою стосується і Західної України, зокрема її етнографічних та колишніх географічних земель (регіонів), таких як Підляшшя, Холмщина, Лемківщина та Надсяння, які з XI ст. входили до складу Руської держави, а з XVI – до Володимирського, згодом – до Галицько-Волинського князівств. Якраз після розпаду Галицької

держави почався процес колонізації південно-західної Галичини, який повністю завершився у 40-х рр. ХХ ст., коли ця територія України увійшла до складу новоствореної Польщі.

Аналіз досліджень. Історико-етнографічні та лінгвістичні багато-аспектні дослідження зазначеного регіону проводилися українськими та навіть зарубіжними істориками, географами, археологами, мовознавцями тощо. Так, південно-західна Україна представлена у працях М. Грушевського, М. Кордуби, М. Горного, М. Корниловича, С. Ріпецького, Ю. Гаврилюка, Г. Вишневської, Н. Лісняка, С. Каретнікова, З. Штібера, Я. Мірановича, С. Яновіча та ін. Разом із тим, ойконімія Холмщини, Надсяння, Підляшшя та Лемківщини і сьогодні залишається малодослідженою.

Мета статті – дослідити лексичні та словотвірні особливості назв поселень південно-західної Галичини, довести їх зв'язок із українськими номенами населених пунктів (НП); описати вплив польської мови (дію чинників колонізації) та політики на формування й транслітерацію назв самих поселень вказаних етнічних земель України.

Вклад основного матеріалу. У 1944 р. розглядалося питання про приєднання західноукраїнського регіону до УРСР і створення окремої Холмської області. За таку угоду виступали зі зверненнями до вищих осіб держави широкі кола української громадськості не тільки Холмщини, а й Підляшшя, Надсяння і Лемківщини. Однак замість цього, між урядами УРСР і Польщі було підписано угоду про взаємне переселення українців з Польщі до Радянської України, а поляків і євреїв – із Західної України до Польщі [12]. Упродовж 1944-1946 рр. з українських етнічних земель, що передавалися Польщі, було насильно виселено в Радянську Україну 482 тисячі 880 осіб. Остаточо українське населення з цього регіону було депортоване у 1947 р. шляхом проведення військової акції «Вісла». Українців вивезли на західні землі Польщі й розселили у прикордонних населених пунктах поміж інших народів [11, 82-84].

Тільки окремо взятий топонімікон Холмщини й Підляшшя становив майже 3000 населених пунктів (у тому числі й фільварки), більшість із яких – села, хутори (колонії) і близько 100 міст і селищ [6]. Проаналізувавши назви населених пунктів, що містяться у довідниках, можна сказати, що майже половина з них має аналоги серед українських найменувань. Найбільше їх у західному регіоні, хоча трапляються і на решті території України.

На вищезгаданих територіях знаходилися повітові міста: *Холм, Грубешів, Томашів, Замость, Білгорай, Красностав, Влодава, Біла.*

Неповітових міст було 42, з-поміж яких: *Межиріччє, Парчів, Дубенка, Тереспіль* та ін. В адміністративному порядку повіти ділилися на гміни. До гмін входили села, фільварки, колонії та містечка (див. Таблиця 1). Такий статистичний аналіз дозволяє уявити кількісні масштаби назв південно-західної Галичини, що тепер належать до польської топонімії.

Таблиця 1

Кількість міст, гмін, фільварків на Холмщині та Підляшші (станом на 01.01.1913 р.) [8; 14].

Повіти		міст	гмін	У гмінах		
				містечок	сіл	фільварків
Холмщина	<i>Холмський</i>	1	13	7	261	244
	<i>Грубешівський</i>	2	14	4	225	172
	<i>Білгорайський</i>	1	14	3	155	77
	<i>Томашівський</i>	1	12	4	220	162
	<i>Замостьський</i>	2	15	3	234	148
	<i>Красноставський</i>	1	13	5	238	162
Підляшшя	<i>Більський</i>	2	14	5	44	25
	<i>Константиновський</i>	–	16	4	95	64
	<i>Володавський</i>	2	16	5	71	126
	<i>Радзинський</i>	2	16	2	68	74
ВСЬОГО		14	143	42	1611	1254

Важливо зауважити, що на початку ХХ ст., як і у попередні епохи, українські ойконіми на етнічній території Холмщини, Підляшшя, Надсяння та Лемківщини зазнали полонізації. Українські ойконіми не просто значилися в офіційних документах польською мовою, а й активно поширювалися серед місцевого українсько-польського населення в діловій і юридичній сферах. З часом вони зазнали процесу адаптації, оскільки українців-русинів, тобто відсоток їхньої національної меншини, істотно скорочувався через ряд факторів: Перша світова війна, численні хвороби, внутрішні політичні чинники у новоствореній Польщі, біженці та ін.

У «Русско-польском и польско-русском алфавитном перечне географических названий ...» [10] вміщена як правильна, так і помилкова транслітерація українських ойконімів польською мовою, що так само перекладалися і на російську. У довіднику правильно зазначені так

назви поселень: *Ляшки – Laszki* (Пк.), *Валява – Walawa* (Пк.), *Дубне – Dubne* (Мп.), *Криниця – Krynica* (Мп.), *Купна – Kurpa* (Пк.), *Лукове – Lukowe* (Пк.), *Копань – Kopań* (Пк.), *Конечна – Konieczna* (Мп.), *Дрогобичка – Drohobyczka* (Пк.), *Войкова – Wojkowa* (Мп.), *Воловець – Wołowiec* (Мп.), *Кунькова – Kunkowa* (Мп.), *Вапенне – Warienne* (Мп.), *Верхомля – Werchomla* (Мп.) та ін. [7, 281-294; 10].

Проте в «Перечне...» [10] переважають спольшені українські назви населених пунктів, серед яких: *Бахір – Bachórz* (Пк.), *Бортне – Bartne* (Мп.), *Боднарка – Bednarka* (Мп.), *Бібрка – Bóbrka* (Пк.), *Білянка – Bielanka* (Мп.), *Ваніуці – Warowce* (Пк.), *Вишатичі – Wyszatice* (Пк.), *Горянка – Górzanka* (Пк.), *Гучвиці – Huczvice* (Пк.), *Дзюрдзів – Dziurdziów* (Пк.), *Дунів – Dunów* (Пк.), *Королик Польський – Krolik polski* (Пк.) тощо [7, 281-294; 10]. З цього переліку можна побачити, що ойконіми Галичини передавалися згідно з лексичними та словотвірними нормами польської мови, а подекуди їхню основу становили польські антропоніми, апелятиви, ад'єктивні компоненти, словотвірні форманти тощо (пор.: *Конечна* (Мп.), *Висіцько* (Пк.), *Лосе* (Мп.), *Пстружне* (Мп.), *Казимірка* (Пк.), *Фльоринка* (Мп.), *Халупки* (Пк.), *Сквіртне* (Мп.), *Сведобна* (Пк.), *Юзефин* (Лб.), *Радруж Руда* (Пк.), *Явіре* (Пк.), *Ясьонка* (Мп.), *Усте* (Мп.), *Бужезинь* (Пк.), *Янки* (Лб.), *Скуратки* (Пк.) та ін.) [7, 281-294].

Порівняно з назвами населених пунктів, що знаходилися в центрі та на сході Галичини у складі тодішньої Польщі (*прим.*: ойконіми сучасних Тернопільщини, Львівщини та Івано-Франківщини) назви українських сучасних міст, містечок, сіл та хуторів у польських довідниках так само подавалися польською мовою або ж транслітерувалися з української (для прикладу: *Husiatyn – Гусятин*, *Koruszyńce – Копичинці*, *Jagielnica – Ягільниця*, *Blich – Бліх*, *Zalośce – Залізі* (Тр.) та ін. [5; 13]; *Ostrów – Острів*, *Bereźnica – Бережниця*, *Duliby – Дуліби*, *Zawadów – Завадів*, *Dothe – Довге* (І-Ф) та ін. [4; 13]; *Głęboka – Глибока*, *Góra – Гора*, *Wolica – Волиця*, *Rakowa – Ракова*, *Sokal – Сокаль*, *Glinne – Глинне* (Лв.) тощо [3; 13].

Адміністративно-територіальний довідник Речі Посполитої 30-х років ХХ ст., на відміну від «Перечня...» (1915), містить назви поселень південно-західної Галичини, які більшою мірою транслітеровано саме з української мови. Це засвідчують такі ойконіми, подані у статистичному довіднику: *Romanowa Wola – Романова Воля*, *Rybne – Рибне*, *Polańczyk – Полянчик*, *Radymno – Радимно*, *Sieniawa – Сіява*, *Łazu – Лази*, *Belwin – Белвін*, *Koniuszki – Конюшки*, *Fredropol – Фредрополь*, *Moszczańica – Мощаниця*, *Zaluże – Залуژه*, *Opaка – Опака* (Пк.) тощо [2; 7, 281-294].

Що ж стосується відапелятивних ойконімів та окремих ад'єктивних компонентів ННП, то вони в офіційних польських джерелах не транслітерувалися з української, а просто перекладалися польською мовою (*Berehy Dolne (Górne), Jablonki, Jasień, Kamionki, Manasterzec, Posada Leska, Serednie Male (Wielkie), Żernica Niżna (Wyżna), Stara Wieś* (Пк.) тощо) [2].

Спробуємо простежити, наскільки система словотвірної-структурних моделей назв поселень Холмщини, Лемківщини, Підляшшя та Надсяння є давньою, до певної міри строкатою та, зрештою, співвідносною з українською. Відтак у ній повинні бути наявні:

– найдавніші зальнослов'янські типи топонімів на:

***-жъ** – *Перемисьль* (Пк.), *Прислоп* (Мп.), *Хотінь* (Пк.), *Монастир* (Пк.), *Поздяч* (Пк.), *Мриглод* (Лб.), *Репідь* (Пк.), *Горай* (Лб.), *Берест* (Мп.) та ін. [7, 281-294];

-ичі – *В'яцковичі* (Пк.), *Нелипковичі* (Пк.), *Ніновичі* (Пк.), *Повнатичі* (Пк.), *Болестрашичі* (Пк.), *Бушковичі* (Пк.), *Бередновичі* (Пк.), *Княжичі* (Пк.) тощо [7, 281-294];

-ів (-ов) – *Динів* (Пк.), *Ясенів* (Пк.), *Маластів* (Мп.), *Галбів* (Пк.), *Запалів* (Пк.), *Любачів* (Пк.), *Диків Новий* (Пк.), *Мичків* (Пк.), *Бреликів* (Пк.) та ін. [7, 281-294];

-ани (-яни) – *Пігани* (Пк.), *Терещани* (Лб.), *Нагіряни* (Пк.), *Височани* (Пк.), *Міняни* (Лб.), *Ольшани* (Пк.), *Нагоряни* (Пк.), *Поляни Суровичні* (Пк.) тощо [7, 281-294];

-ин – *Боратин* (Мп.), *Ветлин* (Пк.), *Зосин* (Лб.), *Звірин* (Пк.), *Сколин* (Пк.), *Красічін* (Пк.), *Душатин* (Пк.), *Будинин* (Лб.), *Жнятин* (Лб.) та ін. [7, 281-294];

– власне східнослов'янські й українські моделі ойконімів на:

-инці – *Вітошинці* (Пк.) [7, 281-294];

-івка – *Климківка* (Мп.), *Бобрівка* (Пк.), *Крамарівка* (Пк.), *Сурмачівка* (Пк.), *Голодівка* (Пк.), *Войтівка* (Пк.), *Белхівка* (Пк.), *Крижівка* (Мп.) та ін. [7, 281-294];

-івці – *Мичківці* (Пк.), *Янківці* (Пк.), *Оріхівці* (Пк.), *Пралківці* (Пк.) тощо [7, 281-294];

-щина – *Пивовщина* (Лб.) [7, 281-294].

У нашому матеріалі відсутні ойконіми з формантом **-увата, -уватка, -иха**, однак словотвірна будова представлених назв поселень південно-західної України (у межах Галичини) засвідчує її приналежність до українського онімного простору.

Разом із втратою етнічних територій та з переселенням українців-русинів з окремих населених пунктів Холмщини, Підляшшя, Над-

сяння та Лемківщини з ойконімії України в 40-х рр. ХХ ст. зникли такі назви поселень, як: *Чудовиці, Шарцаби, Наділля, Поляни, Терестяна, Поруби, Улюч, Яблонця Руська, Ясенів (Пк.), Новосілки, Оборовець, Уханька, Хлоп'ятин, Любича Королівська, Майдан, Славочин, Сліпче, Старгород, Махнів, Хоробрів (Лб.), Розтока Велика, Складисте, Верхомля Войкова, Дубне, Крижівка, Криниця Село, Лабова, Лелюхів, Лосє, Жегестів, Злоцьке (Мп.)* та ін. [1; 7, 281-294].

Сьогодні, в адміністративно-територіальному устрої Республіки Польщі і, відповідно, в ойконімії країни, колишні питомо українські назви поселень передаються та звучать уже згідно зі словотвірними й лексичними нормами польської мови. Пор.: *Przemysł – Перемишль, Tarnawce – Тернівці, Żurawice – Журавиця, Kalników – Кальників, Święte – Святе, Nienowice – Ніновичі, Zabłotce – Заболоття, Sierakosce – Серакисьці, Krówniki – Коровники, Zadbrowie – Задуброва* (Пк.) тощо [9].

Перейменування на території етнічних українських земель у повенний період не здійснювались, тобто назви поселень, з політичного погляду, не потребували змін, оскільки ці землі уже не одне століття входили до складу Речі Посполитої і документально транслітерувалися на польський манер і так само побутували в офіційному вжитку серед польського населення. Відтак, система ойконімів Холмщини, Лемківщини, Підляшшя та Надсяння, варіанти та їхні похідні навіть ще у 40-х рр. ХХ ст. відображали всі суспільно-політичні, історичні й економічні процеси, які відбувалися на території досліджуваних регіонів у минулому, про що свідчить семантика назв та словотвірне оформлення.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, південно-західна ойконімія України (в межах Галичини) має безпосереднє відношення до ойконімії всієї України, оскільки цей зв'язок своїм корінням сягає, мабуть, ще давньослов'янського періоду і сформований у княжі часи. Через ряд екстралінгвальних чинників унікальні назви поселень Холмщини, Підляшшя, Надсяння та Лемківщини зазнали колонізації і майже втратили спільні лексичні та словотвірні давньоукраїнські особливості називання населених пунктів. Проте й досі в ойконімах вказаного регіону збереглися ментальні особливості русичів, їхніх традицій та звичаїв, любові до природи, рідного краю.

Перспективами подальшого дослідження вважаємо аналіз ойконімії південно-західної України (в межах Галичини) з погляду сучасних лінгвістичних дисциплін: еколінгвістики, соціолінгвістики, етнолінгвістики, нейролінгвістики тощо. Крім того, варто ґрунтовно дослідити історичні аспекти формування ойконімії Холмщини, Підляшшя, Надсяння та Лемківщини. Важливо також з'ясувати відображення всі-

єї топонімії краю в народній творчості переселенців: лемків, холмшчаків, надсянців та підляшців.

ПРИЙНЯТІ СКОРОЧЕННЯ

І.-Ф. – Івано-Франківська область;

Лб. – Люблінське воєводство;

Лв. – Львівська область;

Мп. – Малопольське воєводство;

Пк. – Підкарпатське воєводство;

Тр. – Тернопільська область.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Misiło E. Akcja «Wisła» / E. Misiło. – Warszawa, 1993. – 432 s.
2. Skorowidz gmin Rzeczypospolitej Polskiej ludność i budynki. – Cześć III. Województwo Południowe. – Warszawa : Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1933. – 132 s.
3. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Lwowskie. – Warszawa, 1924. – Т. XIII. – 65 s.
4. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Stanisławowskie. – Warszawa, 1923. – Т. XVI. – 31 s.
5. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Tarnopolskie. – Warszawa, 1923. – Т. XV. – 36 s.
6. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa, 1880-1902. – Т. 1-15.
7. Кубійович В. Етнічні групи південнозахідньої України (Галичини) (станом на 1. 09. 1939) / В. Кубійович // Кубійович В. Наукові праці. – Т. 1. / Упор., вступ. стаття проф. О. Шабля. – Париж – Львів, 1996. – С. 281–294.
8. Наше життя (газета). – 1920. – 8 липня.
9. Перелік населених пунктів Надсяння // Надсяння. Львівське регіональне суспільно-культурне товариство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nadsyannya.org.ua/?page_id=26
10. Русско-польский и польско-русский алфавитные перечни географических названий, помещенных на карте Галиции и Буковины инж. Коримана. – К. : Изд-во Киевского округа путей сообщения, 1915. – 64 с.
11. Сергійчук В. З історії українців Холмщини й Підляшшя / В. Сергійчук // Холмщина і Підляшшя. Історико-етнографічне дослідження. – К. : Родовід, 1997. – С. 77-85.
12. Угода між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Польським Комітетом Національного визволення про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР

(від 09.09.1944) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/616_065

13. Україна: Адміністративно-територіальний устрій (станом на 1 січня 2012 р.) / Верховна Рада України; заг. ред. В.О. Зайчука; відп. ред. Г. П. Скопненко; упоряд. В. І. Гапотченко. К. : Парламентське видавництво, 2012. – 784 с.

14. Шевчук Т. Є. Етносоціальна ситуація на Холмщині та Підляшші в першій чверті ХХ ст. / Т. Є. Шевчук // Історичний архів. Наукові студії. – Вип 1. – Миколаїв, 2008. – С. 92-103.

REFERENCES

1. Misiło E. Akcja «Wisła» / E. Misiło. – Warszawa, 1993. – 432 s.
2. Skorowidz gmin Rzeczypospolitej Polskiej ludność i budynki. – Cześć III. Województwo Południowe. – Warszawa : Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1933. – 132 s.
3. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Lwowskie. – Warszawa, 1924. – T. XIII. – 65 s.
4. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Stanisławowskie. – Warszawa, 1923. – T. XVI. – 31 s.
5. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Tarnopolskie. – Warszawa, 1923. – T. XV. – 36 s.
6. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa, 1880-1902. – T. 1-15.
7. Kubiiowych V. Etnichni hrupy pivdennozakhidnoi Ukrainy (Halychyny) (stanom na 1. 09. 1939) / V. Kubiiowych // Kubiiowych V. Naukovi pratsi. – T. 1. / Upor., vstup. stattia prof. O. Shabliia. – Paryzh – Lviv, 1996. – S. 281–294.
8. Nashe zhyttia (gazeta). – 1920. – 8 lypnia.
9. Perelik naselenykh punktiv Nadsiannia // Nadsiannia. Lvivske rehionalne suspilno-kulturne tovarystvo [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://nadsyannya.org.ua/?page_id=26
10. Russko-polskyi i polsko-russkyi alfavytnye perechny heohrafycheskykh nazvanyi, pomeshchennykh na karte Halychyn i Bukovyny ynzh. Korymana. – K. : Yzd-vo Kyevskoho okruha putei soobshchennia, 1915. – 64 s.
11. Serhiichuk V. Z istorii ukrainsiv Kholmshchyny y Pidliashshia / V. Serhiichuk // Kholmshchyna i Pidliashshia. Istoryko-etnohrafyche doslidzhennia. – K. : Rodovid, 1997. – S. 77-85.
12. Uhoda mizh Uriadom Ukrainskoi Radianskoi Sotsialistychnoi Respubliki i Polskym Komitetom Natsionalnogo vyzvolennia pro evakuatsiiu ukrainskoho naselennia z terytorii Polshchi i polskykh hromadian z terytorii URSR (vid 09.09.1944) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/616_065

13. Ukraina: Administratyvno-terytorialnyi ustroi (stanom na 1 sichnia 2012 r.) / Verkhovna Rada Ukrainy; zah. red. V.O. Zaichuka; vidp. red. H. P. Skopnenko; uporiad. V. I. Hapotchenko. K. : Parlamentske vydavnytstvo, 2012. – 784 s.

14. Shevchuk T. Ye. Etnosotsialna sytuatsiia na Kholmshchyni ta Pidliashshi v pershii chverti KhKh st. / T. Ye. Shevchuk // Istorychnyi arkhiv. Naukovi studii. – Vyp 1. – Mykolaiv, 2008. – S. 92-103.